

Lik detektiva Monka i OKP kao supermoć

Krnjić, Klara

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:828951>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-22**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet u Osijeku

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Sveučilišni prijediplomski dvopredmetni studij

Hrvatski jezik i književnost i Informatologija

Klara Krnjić

Lik detektiva Monka i OKP kao supermoć

Završni rad

Humanističke znanosti, filologija, teorija i povijest književnosti

Mentorica: prof. dr.sc. Kristina Peternai Andrić

Osijek, 2024.

IZJAVA

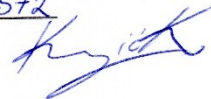
Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 04 rujna 2024.

KLARA KRNIĆ, 0122240572

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Prikaz invaliditeta u humanističkim znanostima	2
2.1. Utjecaj invaliditeta na recipijenta	2
2.2. Prikaz invaliditeta kao dijela medijske kulture	3
3. Opsesivno-kompulzivni poremećaj.....	5
3.1. Simptomi, liječenje i posljedice	5
3.2. Prikaz poremećaja u literaturi	7
4. Predstavljanje serijala Monk.....	9
4.1. Predstavljanje serijala knjiga Mr. Monk.....	9
4.2. Predstavljanje televizijske serije Monk.....	14
5. Invaliditet kao supermoć.....	15
6. Zaključak.....	18
Popis izvora.....	19
Popis literature	20
Životopis	21

Sažetak

Prikaz invaliditeta u književnosti postaje sve češća pojava. Serijal Monk jedan je od mnogih djela koja se bave psihosocijalnom tematikom i prikazom disfunkcionalnog pojedinca u društvu. Iščitavanjem literature, donošenjem rezultata provedenog istraživanja te analizom samoga serijala i načina na koji on prikazuje invaliditet pruža se uvid i u sliku društva. Djelo nastalo u svrhu pružanja pomoći i utjehe osobama koje boluju od opsesivno-kompulzivnog poremećaja na kraju je dobilo puno jači smisao kada je postalo svojevrsna društvena kritika. Prikaz rezultata istraživanja odnosi se na obožavatelje serijala koji su stvaranjem parasocijalnog odnosa s glavnim protagonistom, Adrianom Monkom, doživjeli katarzični šok koji je naposljetku utjecao na razvoj empatije prema osobama koje boluju od opsesivno-kompulzivnog poremećaja. Podaci su prikupljeni pregledom literature u svrhu prikaza društvenih okvira djelovanja prilikom interpretacije invaliditeta pod utjecajem serijala Monk.

ključne riječi: Monk, opsesivno-kompulzivni poremećaj, OKP, invaliditet, parasocijalni odnos

1. Uvod

Adrian Monk fiktivni je lik detektivskoga serijala *Monk*. Serijal je knjiga Leeja Goldberga koji, kao i ekranizirana inačica Roba Thompsona u osam sezona, prikazuje protagonista koji boluje od opsesivno-kompulzivnog poremećaja. Uzrok nastanka poremećaja u liku jest nemilosrdno ubojstvo njegove supruge Trudy. U serijalu lik se suočava s mnogim poteškoćama, prije svega opsesivnim i kompulzivnim radnjama koje mu usporavaju svakodnevno funkcioniranje. Lik Monka suočen je s izazovima koje pred njega stavlja i njegovo zanimanje. U serijalu su, zbog brojnih ubojstava, prikazani Monkovi strahovi i mnoge neugodne situacije kroz koje je morao proći kako bi ostvario svoj cilj. Upoznavanje takvog lika u recipijentima potiče brojna pitanja i daje mjesta prostoru za samovrednovanje. Opsesivno-kompulzivni poremećaj psihološki je poremećaj koji osobu stavlja u neugodan položaj sve do trenutka dok se određena aktivnost ili radnja ne ponovi određeni broj puta. Tek tada osoba osjeća olakšanje i može nastaviti s drugim aktivnostima. Serijal je tematikom i izvrsnom realizacijom, prema ocjenama kritičara, zaslužio brojne nagrade zbog razbijanja društvene stigme i poticanja na razvoj empatije prema osobama koje boluju kako od opsesivno-kompulzivnog poremećaja tako i od drugih psihičkih bolesti. Način na koji se društvena stigma dokida radnjom serijala jest stvaranjem svojevrsnog katarzičnog učinka *golim* prikazom invaliditeta. Istraživanja su potvrdila da su recipijenti serijala, bilo književne ili ekranizirane inačice, osjetili promjenu u vlastitome ponašanju i shvaćanju invaliditeta kao dijela društvene svakodnevice. Prema tome, potrebno je odgovoriti na pitanja difuzije odgovornosti koja se javlja u većim društvenim skupinama. Prikazivanjem društvenog ophođenja prema invaliditetu i njegova utjecaja na pojedince u društvu, zaista je moguće dotaknuti se društvenih stigmi, ali suzbijanje dominantnih skupina nije u ljudskoj prirodi stoga će stigme ostati određeni tabu koji tek treba razriješiti.

2. Prikaz invaliditeta u humanističkim znanostima

2.1. Utjecaj invaliditeta na recipijenta

Humanističke znanosti obuhvaćaju mnoge discipline ljudskoga postojanja i bivanja. Kao takve, dužne su dotaknuti se različitih pitanja i poteškoća svih strana ljudskoga spektra. Opće je poznato da se u ljudsku psihu najlakše ulazi pomoću jednostavnih medija kao što su portali, televizija, reklame ili pak pripovijesti predstavljene u knjigama, slikovnicama i slično. Postavljanjem međuodnosa i hijerarhijskog poretka u društvu otvara se politička dimenzija književnih djela. Svaka priča, svaki mit, u svojoj prirodi ima predstavljanje protagonista i predstavljanje njegova pokretačkog motiva. Taj je motiv najčešće određen njegovim socijalnim statusom koji ujedno određuje i njegovo psihološko stanje te koji utječe na njegove moralne odluke i pojedinosti. Trauma koja je poslužila kao uzrok razvoja opsesivno-kompulzivnog poremećaja (dalje u tekstu OKP-a) vrlo je snažna kombinacija emocija tuge i usamljenosti. Te su emocije prikazane vrlo jednostavno i čitko iako su same po sebi vrlo kompleksne i teške. Razlog je tomu pojednostavljivanju prikaza približavanje osjećaja recipijentu. Pod takvim utjecajem recipijenti umjetničkoga djela često doživljavaju pojam šoka zbog poistovjećivanja s protagonistom. Taj se pojam šoka jednostavno može objasniti kao određena razina uznemiravanja i dezorijentacije, ali se može i pojmovno približiti svojevrsnoj traumi i očuđivanju. Upravo ta paleta emocija boli, straha, užasa, gađenja uzrokovana brutalnošću zbilje prikazane u djelima, može nakon nekog vremena rezultirati prazninom, lišenošću emocija te potpunim otupljivanjem. Krajnji rezultat toga jest prelazak od stupnja okretanja glave od užasa i pružanja otpora do potpune ravnodušnosti i pasivnosti. To je stanje neizvjesno i nestabilno, ovisi od pojedinca do pojedinca, a glavna mu je namjera označiti odnos i međudjelovanje političkog i estetskog kriterija književnosti. Svrsishodno, pojam šoka, kao primarni rezultat čitanja i suživljavanja s djelom, može biti vrlo pragmatičan (usp. Peternai Andrić, 2019: 39-46). Da bi doživljaj šoka bio intenzivniji, prema literaturi, kako objašnjava Peternai Andrić (usp. 2019: 70), potrebna je empatija kao „sposobnost uživljanja u tuđe emocionalno stanje i sposobnost razumijevanja značenja i važnosti emocija i ponašanja druge osobe“. U promatranom serijalu vidljivi su upravo svi ti stupnjevi suočavanja i uživljanja u Monkovo emocionalno stanje. Pojedinci poput prolaznika, osuđenika, svjedoka i sličnih likova koji nisu često izloženi opsesivno-kompulzivnim radnjama, nerijetko su užasnuti i frustrirani Monkovim metodama te mu se čak i protive, uvode zabrane i odbijaju suradnju jer ga ne smatraju kompetentnim niti ga gledaju kao autoritet. S druge strane vidljivi su likovi obiju asistentica, policajaca i drugih suradnika koji Monkove radnje prihvaćaju ravnodušno te imaju strpljenja i razumijevanja.

Iskazivanje kognitivnih razlika u tvorbi identiteta u djelima se prikazuje perspektivom u prvome licu. Na taj se način iz protagonista izvlači potencijal kojim se izražava vlastito iskustvo, iznosi se iskustveno *ja*. Iskazivanjem pozadinske priče likova čiji je invaliditet psihosocijalni, poput Monkova opsesivno-kompulzivnog poremećaja, pripovijedanja u prvome licu kao i narativ u službi solilokvija mogu djelovati kao izgubljenost u stvarnosti koju žive (usp. Hall, 2016: 106).

2.2. Prikaz invaliditeta kao dijela medijske kulture

Književnost je samo jedan od medija koji pruža uvid u kategorije invaliditeta koji ima katarzičan učinak. Različite discipline nude različita rješenja pa tako i svaki medij donosi svoju teoriju i svoju zadaću – probuditi zanimanje javnosti. Propaganda, televizija, glazba, javna događanja, govori i izvještaji samo su neka od sredstava komunikacije kojima se širi ista ideja. Posudimo li fizikalne termine kako bismo objasnili ovu ideju, može se reći da je društvo inertno i pasivno. Pojedinci koji se ističu na emotivnoj i moralnoj razini određene emotivno prazne skupine mogu svojim djelovanjem postati pokretačka snaga te skupine. *Zakotrljavajući* priču, društvo slijedi pojedince i počinje osjećati određenu razinu empatije, ali kada dožive pojam šoka, vraćaju se u svoju *sigurnu zonu* te ponovno nastaje svojevno zatišje. Tvorba identiteta iz vlastitoga invaliditeta neodvojiva je od jezika. Artikuliranje poteškoća, konkretno OKP-a u liku Monka, podiže invaliditet na razinu protagonistovog identiteta. Postizanje iluzije da je invaliditet jedini dio Monkove osobnosti i karaktera potpuno je iskrivljena slika lika. Stvaranjem takve iluzije postiže se otvaranje novih kategorija identiteta, ali se i osigurava kritička perspektiva. Kritika društva putem medija trenutno je najbrži put ostvarivanja cilja. Subjektivnost je ta koja tvorca medijskog lanca potiče na razmišljanje i može dovesti do otkrivanja stvarne slike marginaliziranog invaliditeta u cjelokupnoj slici kulture društva (usp. Peternai Andrić, 2019: 55-201; Peternai Andrić, 2021: 54). Jezik kao pokretačko sredstvo pruža mogućnosti konceptualiziranja određenoga medijskoga sadržaja u suvremenome društvu te na taj način potiče rađanje novih ideja čime se izlazi iz margine zadanih tematika.

Analizom zabavnih medija i pregledom literature, Hoffner i Cohen (usp. 2012: 650) donose zaključak u kojemu su psihički bolesnici – psihosocijalni invalidi – prikazani neproporcionalno. Likovi su nasilni, odbačeni i izolirani. Mentalna je bolest jako rijetko prikazana kao prednost ili kao određeni doprinos u društvu. Monk, kao uglašeni bivši policajac, a sada privatni detektiv, svojim radom i trudom doprinosi zajednici. Većina pratitelja i obožavatelja televizijske serije, kao i serijala knjiga, na njega gleda kao na heroja koji izlazi iz svoje zone ugone kako bi učinio veće dobro za društvo. Iako je većina kritika pozitivna, Johnson (2008) u svom radu unosi i kritiku

kojom opovrgava pozitivne strane detektiva s opsesivno-kompulzivnim poremećajem te svoje kritike potkrepljuje njegovom nesamostalnošću, nestabilnošću i nepouzdanošću.

3. Opsesivno-kompulzivni poremećaj

3.1. Simptomi, liječenje i posljedice

Mnoštvo je različitih simptoma koji mogu upućivati na postojanje OKP-a. Kao i svaki drugi poremećaj, OKP je klasificiran prema stupnjevima razvoja. Tako se prije svega mora strogo označiti razlika između oštećenja, teškoće i hendikepa uzrokovanim OKP-om.

„UN klasificira osobe s oštećenjima kao one koje imaju fizička, osjetilna ili mentalna oštećenja. Postoji razlika između naziva “osoba s oštećenjima”, “osoba s teškoćama” i “hendikepirani”, uz napomenu da: • teškoće su abnormalnosti ili gubitak fiziološke, psihološke ili anatomske strukture ili funkcije. U osnovi, to su poremećaji na organskoj razini; na primjer, sljepoća, gluhoća, paraliza; • oštećenje je “ograničenje ili nedostatak sposobnosti izvođenja aktivnosti na način ili u rasponu koji se smatra normalnim za čovjeka”. To je ograničenje na funkcionalnoj razini osobe, primjerice, u vidu, sluhu, kretanju; • hendikep je “nepovoljan položaj kao rezultat oštećenja”. Prisutan je u kontekstu socioekonomskih uloga te stavlja osobe s oštećenjima u nepovoljan položaj u usporedbi s osobama bez oštećenja. Primjeri hendikepa su nemogućnost korištenja javnog prijevoza, društvene izolacije, vezanost uz krevet. Dakle, teškoća izaziva oštećenje koje za posljedicu ima hendikep koji ljude stavlja u nepovoljan položaj“ (Sekcija za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama, 2013, 19-20).

Služeći se objašnjenjem donesenim iz Sekcije za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama, može se utvrditi da je Monk, kao glavni protagonist istoimenog serijala, hendikepiran mentalnim poremećajem. Neuroraznolikost označuje niz neuroloških razlika i stilova razmišljanja, pamćenja i općenito funkcioniranja. Ona pomaže pri grupiranju i isticanju različitih kognitivnih stilova kako bi se popularizacijom tog stanja društvo osvijestilo i proširilo empatiju za osobe zahvaćene različitim mentalnim poremećajima. Kao rezultat neuroraznolikosti Hall (usp. 2016: 167) ističe podizanje javnih profila i omogućavanje samozastupanja pojedincima. Nadalje, Lewis (usp. 2017: 111) naglašava kako psihologija, psihometrija, psihijatrija i ostale neuroznanosti nisu napredovale do razine ukazivanja na genetičke biomarkere ili patološke čimbenike koji mogu biti prediktivni biomarkeri određenog mentalnog poremećaja. Ono što Monka u seriji karakterizira jest da OKP u njegovu slučaju nastaje kao posljedica posttraumatskog šoka te prema tome, pretpostavlja se, nije ni imao genetičke predispozicije obolijevanja, već je bolest nastupila posljedično pretrpljenoj traumi.

Kao što sam naziv poremećaja tumači, OKP je poremećaj koji obilježavaju opsesivne i kompulzivne radnje. Kompulzivnost odnosno samostimulacija ili poticanje umirujuća je aktivnost ponavljanja radnje, rečenice, mišljenja, kretnje i slično do trenutka dok oboljela osoba ne osjeti krajnje olakšanje. To olakšanje označava kraj aktivnosti. Isti osjećaj olakšanja uzrokovan kompulzivnošću relevantan je i za autizam te anksioznost. Zbog mnoštva simptoma i otežavanja svakodnevnog funkcioniranja, mentalne bolesti nalaze se na granici između bolesti i invaliditeta. Društveni kontekst tih psihosocijalnih poteškoća jest prividan. U današnjem društvu „čudno“ je relativno. Isto tako, „čudno“ ponašanje ne znači nužno bolest ili poremećaj, ali se može postaviti pitanje „što je čudno?“ i „je li to uopće čudno?“. Nedostatak kontakta sa psihosocijalnom invalidnošću prividno prikriva činjenicu da osobe koje boluju od OKP-a neprekidno prolaze mnoštvo kognitivnih procesa koji su isprepleteni u mrežu raznih aktivnosti uslijed čega nastaje šum zbog kojega je svako zdravo djelovanje isključeno (usp. Price, 2017: 337-341). Primjer šuma izvrsno je prikazan u televizijskoj seriji Monk. Opetovano vršenje iste radnje pomaže protagonistu usredotočiti se na glavni tijek misli. Ako se pozornost usmjeri na gestikulaciju kojom glumac Tony Shalhoub prikazuje Monkove misli, vidljivo je da objema rukama kruži zrakom imitirajući povezivanje točkica koje kruže oko njega. Povezivanjem tih točkica postiže se sklad, a slaganje točkica na njihovo mjesto zauzvrat reducira zvukove. Krajnji je rezultat zaključak koji proizlazi iz pročišćavanja misli, a taj zaključak najčešće je konačno rješenje dotad nerješivog slučaja.

„Yale-Brownova opsesivno-kompulzivna ljestvica procjenjuje intenzitet poremećaja osoba s opsesivno-kompulzivnim poremećajem“ (Bajs i dr., 2007: 77). Ljestvica za samoprocjenu kandidata funkcionira tako da kandidati samostalno procjenjuju vlastite afinitete prema određenim opsesivnim i kompulzivnim radnjama. OKP karakterizira deset čestica. Kandidati svaku česticu ocjenjuju od nula do četiri, gdje je nula potpuna odsutnost, a četiri ekstremna prisutnost te čestice. Prije ispitivanja, kandidat je dužan ispitivaču objasniti vlastito poimanje opsesivnih ideja i kompulzivnog ponašanja kako bi se u obzir uzela subjektivnost i kako bi se izuzele određene nejasnoće ili neupućenost u terminologiju. Pitanja koja se postavljaju su primjerice „Perete li sebe ili stvari oko sebe pretjerano?“ ili „Brinete li pretjerano zbog prljavštine, bakterija ili kemikalije?“. Prilikom samotestiranja neki testovi određene radnje povezuju s fiktivnim likovima iz knjiga, serija ili filmova kako bi se ispitanici mogli lakše poistovjetiti i preciznije prepoznati određene radnje. Tako se za prikazivanje određenih strahova i kompulzivnih radnji kao orijentir uzima Adrian Monk. Prednost je te ljestvice kratkoća i jednostavnost, dok joj je nedostatak ograničenost korištenja na opsesivno-kompulzivno ponašanje ili opetovane radnje (usp. Bajs i dr., 2007: 77). Dok Bajs i suradnici tumače OKP kroz deset čestica, Hoffen i Cohen (usp. 2012: 657) u svome istraživanju koriste Likertovu ljestvicu samoprocjene koja prikazuje samo sedam točaka OKP-a.

Tih sedam točaka procjenjivalo je ispitanikovo slaganje odnosno neslaganje s određenim činjenicama vezanima uz osobe koje boluju od OKP-a. Pitanja koja ističu su pouzdanost, sposobnost održavanja redovnog posla, sklonost izazivanju smetnji i neugodnosti, nesposobnost samostalnog brinuća, inteligencija, opasnost za društvo te činjenica da se neće oporaviti niti da će im biti bolje.

U intervjuu s Conanom O'Brienom, Tony Shalhoub objašnjava kako prije uloge nije primjećivao nečistoće niti imao određene strahove, ali nakon snimanja osam sezona u liku opsesivno-kompulzivnog detektiva, priznaje da osjeća posljedice. Najviše je naglasio misli o rukovanju s drugim ljudima i dodirivanju lica bez prethodnog pranja ruku. Iako tvrdi da nastoji živjeti kao prije, također tvrdi da mu neke novonastale fobije znaju otežavati pokoje aktivnosti.

3.2. Prikaz poremećaja u literaturi

U literaturi poremećaji ponovno prolaze kroz određene postupke granuliranja. Tako Hall (usp. 2016: 21) donosi razliku između invaliditeta i oštećenja. On tvrdi da je oštećenje potpuni nedostatak dijela tijela, poput dijela ili cijelog uda, organa ili bilo kojeg drugog mehanizma tijela. Za invaliditet tumači da je nedostatak ili ograničenje određenih radnji i/ili aktivnosti zbog nesavjesnosti društva i nemogućnosti širenja empatije za određene ugrožene skupine pojedinaca zahvaćenih određenim neurološkim ili drugim fizičkim stanjima. Hall u nastavku donosi podjelu prema Margaret Price, koja nudi kategorije mentalnih stanja kao (1) mentalna bolest ili ludilo, (2) kognitivne poteškoće (mentalna retardacija, intelektualne poteškoće), (3) poremećaj autističnog spektra ili neuroatipičnost te (4) poteškoće u učenju. Prema tome, zaključujemo da nijedna od ranije navedenih kategorija ne prihvaća idiotizam. Društvene koncepcije i već ranije objašnjeno katarzično stanje šoka svaki nedostatak ili odstupanje od „pravila“ etiketiraju kao idiotizam ili moronstvo. U tu kategoriju Hall svrstava siromahe, prostitutke, kriminalce i pojedince s tjelesnim oštećenjima (usp. Hall, 2016: 108-109).

Neuroraznolikost je, osim buđenja javnosti i popularizacije pitanja invaliditeta kao identiteta pojedinaca, omogućila i nova sredstva upravo te popularizacije. Tako je stvorena nova društvena kritika u obliku takozvanog *neuroromana* (usp. Hall, 2016: 6). Narativ kao takav, ističe Price (usp. 2017: 335) prema Morrisonu, gradi solidarnost, preuzima ulogu u pokretu i ne preže pred ocrnjivanjem niti kritiziranjem onoga što smatra potrebnim za postizanje željenog cilja. Promatrajući serijal Monk iz te perspektive, može se zaključiti da se položaj asistentica prikazuje na vrlo svojstven način. Takva kritika može se smatrati ne kritikom društva, već kritikom oboljelih pojedinaca koji uz određenu motivaciju nastoje krenuti dalje i ponašati se u skladu s određenim

normama, ali za to nisu sposobni bez pomoći. Kritika je vrlo moćno oružje u književnosti i može se lako okrenuti ovisno o shvaćanju pojedinaca. Lik Monka dvojaka je kritika što se prepoznaje iz Johnsonovih stavova upućenih serijalu.

Neuroroman, promatran kao kritika, u diskurs uvodi opreku ludila i mentalnog zdravlja, ali i paradigmu dobro-nedobro. Ta paradigma unosi nemir u diskurs jer se na pojedince stavlja pritisak da se moraju izliječiti, čak i kada to nije moguće. Razgovor sa psihologom u pripovijestima najčešće završava izlječenjem ili postignućem cilja – npr. u Monku je cilj postignut jer je glavni protagonist vraćen na poziciju policajca unatoč poremećaju koji ga je obilježio. Pritisak od obaveznog izlječenja zahtijeva priče o napretku i prikazuje terapeuta kao jedino rješenje za sve predstojeće probleme (usp. Price, 2017: 335-336).

Hipoteza parasocijalnog kontakta predstavlja ideju medijske rasprostranjenosti u ulozi promoviranja određenih društvenih skupina. Konstantnom izloženosti određenim društvenim skupinama, primjerice homoseksualcima, stvara se određena protustigma prema toj skupini te se na taj način stvaraju povoljniji uvjeti za simpatiziranje stavova te skupine. Parasocijalni odnos predstavlja upravo tu konstantnu izloženost određenim idejama što rezultira rađanjem empatije i simpatije prema pojedincima zbog simuliranja pripadnosti prikazivanjem života određene skupine (usp. Schiappa; Gregg; Hewes, 2005). Ista se hipoteza potvrđuje serijom Monk. Popularizacijom poremećaja putem televizijske emisije ili putem serijala knjiga postiže se buđenje empatije. Artikuliranje *ludila* kao svojevrsne karakteristike identiteta koji se očitava u invaliditetu protagonista može se ostvariti kao varijacija zdravlja. Parasocijalnim kontaktom postiže se promatranje invaliditeta iz potpuno drugog kuta gdje invalidnost prestaje biti binarna opreka – biti ili ne biti invalid; imati ili nemati poremećaj – te se počinje promatrati kao razina spektra karakteristike identiteta (usp. Johnson, 2008: 30). Tumačeno na hipotetskom primjeru, osoba A, koja boluje od OKP-a, svjesna je svoje opsesivnosti i kompulzivnih radnji koje joj umanjuju brzinu obavljanja aktivnosti te ju ograničavaju u određenim nastojanjima. S druge strane, osoba B, kojoj nije dijagnosticiran poremećaj, uviđa kompulzivne radnje i određene strahove koji ju tjeraju na konstantno pranje ruku i čišćenje prostora u kojem boravi. Osoba B ne boluje od OKP-a na krajnjoj granici spektra, ali posjeduje određene karakteristike identiteta koju osoba A posjeduje u većoj količini.

4. Predstavljanje serijala Monk

4.1. Predstavljanje serijala knjiga Mr. Monk

Serijal prati policijskog savjetnika od trenutka kada je doživio tragediju i susreo se sa smrću supruge Trudy pa sve do trenutka kada on nadilazi svoj invaliditet i razrješava ubojstvo supruge. Nakon proživljene traume, Adrian Monk počinje svijet gledati drugim očima, što njegovi kolege vide kao poteškoću. Svojevrsnu utjehu Monk pronalazi u kompulzivnim radnjama. Zbog OKP-a, koji mu je dijagnosticiran na samome početku serijala i brojnih fobija koje ga more prilikom uobičajenih svakidašnjih obaveza, on postaje ovisan o cjelodnevnoj pomoći asistentice. U početku je to bila Sharona Fleming, a kasnije u serijalu na njezino je mjesto došla Natalie Teeger. Razumijevanjem nedaća i ugroženosti protagonista u djelu, krajnji je rezultat snažniji. Postignuće uživanja recipijenta u djelo i poistovjećivanja s protagonistima pospješuje doživljaj. Nekoliko je metoda kojima se pripovjedna empatija može osnažiti. Općenite su metode pouzdanost pripovjedača, fokalizacija, metanarativni elementi, duljina pripovijesti, jezik, stil i drugo. Empatiju autor može proživljavati gradeći strukturu likova i situacija, ali ju može i namjerno izazivati tematikom. U svakome slučaju, empatija koju predviđa autor, nije jednaka ni istovjetna empatiji koju doživljava čitatelj (usp. Peternai Andrić, 2019: 74-75).

Adrian Monk, unatoč svome invaliditetu, vrlo je uspješan detektiv koji radi u policijskoj upravi San Francisca. Kapetan te uprave, Leland Stottlemeyer, bivši je Monkov partner i zbog toga podnosi Monkovu situaciju i uporno traži opravdanje za svaki njegov čin iako se iz kapetanovih radnji može iščitati koliko ga uznemiruju neke Monkove fobije i navike. U serijalu knjiga kapetan Stottlemeyer nije detaljno okarakteriziran, kao ni drugi likovi. U središte se radnje stavlja samo glavni protagonist i njegovo ophođenje prema slučajevima s obzirom na invaliditet. Upravo je invaliditet glavni pokretač karakterizacije prisutne u djelima. Okidač radnje je prije svega ubojstvo, stvara se slučaj, a potom se cijela radnja prepušta u smjer u kojemu to nalaže OKP. „U kriminalističkoj i 'noir' literaturi, mnogi, ako ne i svi istražitelji zločina na neki su način 'obilježeni sudbinom' i nose težinu — krivnju — ranijeg, često neispričanog, 'zločina' za koji se osjećaju ili su zapravo odgovorni¹ (Zaffran, 2009: 124).“ U navedenom citatu Zaffran spominje takozvanu *noir* literaturu. Prema Tomić (usp. 2022: 21), za *noir* je karakteristična estetika mračnog prostora odnosno škrtog osvjetljenja. Stvaranju takve atmosfere pripomaže spor i melankoličan tempo pripovijedanja, višeslojne priče i, na svojevrsan način, kritika suvremenoga društva. Žanr je usko

¹ orig. eng. Uncovering the truth and catching a criminal is a worthy goal; but it has unforeseeable consequences on the victims and their families, society, and the sleuth himself. In Crime and 'Noir' Literature, many, if not all crime investigators are somehow 'marked by destiny' and carry the weight—the guilt—of an earlier, often untold, 'crime' they feel, or in fact are responsible for.

povezan s kriminalističkim serijama koje imaju velik broj epizoda, poput Monka koji sveukupno ima osam sezona, odnosno 125 epizoda. Promatrajući Monka iz perspektive *noir* literature, ne može se reći da je tempo pripovijedanja melankoličan i spor. Čitajući romane uviđa se dinamičnost uvedena dijalogima, bez mnogo opisa i solilokvija. Čitatelj često nije upućen u razmišljanja likova te ne postoji objašnjenje za određene obrasce ponašanja. S druge strane, Monkova je životna priča slojevita i složeno prikazana, dok su priče ostalih likova vrlo površno i jednostavno prikazane. To upućuje na izostanak dublje karakterizacije likova koje autor ne smatra svojevrsnim katalizatorima radnje. Monk je, kako tvrdi Zaffran (2009: 127), „egoistični škrtac“ koji nema osjećaj za druge osobe, a posebice za Nataliu i njezinu financijsku situaciju. Detaljnim prikazom OKP-a i nošenja s različitim situacijama u koje je protagonist stavljen, pruža se vrlo izričit uvid u psihološku rastrojenost lika.

Prikaz Monka opovrgava neke uobičajene stereotipe, poput uvjerenja da su ljudi s mentalnim bolestima nasilni, neinteligentni ili nesposobni smisljeno pridonijeti društvu. Za osobe s mentalnim bolestima koje privlači Monk, stvaranje parasocijalne veze s likom može pružiti osjećaj osobne potvrde i vrijednosti. Za druge, parasocijalna veza s Monkom može potaknuti percepciju da su njegove pozitivne karakteristike normativne za ljude s mentalnim poremećajima² (Hoffner; Cohen, 2012: 652).

Takav detaljan uvid u rastrojenost, baš kao što to tumače Hoffner i Cohen u navedenom citatu, omogućuje recipijentima literarnog djela suživljavanje sa situacijama i otvaranje novim mogućnostima. Osvještavanjem društvenih nedostataka i buđenjem empatije za određene društvene skupine stvara se društveni identitet. Kako dalje navode Hoffner i Cohen, taj se društveni identitet očitava kroz samopoimanje pojedinaca s obzirom na društvenu skupinu kojoj pripada. Prema toj istoj skupini stvara se i motivacija da vlastitu grupu dožive pozitivno jer pripadnost određenoj skupini, to jest društveno etiketiranje, pruža određenu razinu samopouzdanja (usp. Hoffner; Cohen, 2012: 652).

Mediji su u današnjem vremenu tvorcima društvene norme. Pronalazak istomišljenika na društvenim mrežama ili u nekom protagonistu televizijske serije na određeni način rezultira društvenim fenomenom difuzije odgovornosti. Pripadanjem skupini istomišljenika smanjuje se

² orig. eng. „The portrayal of Monk disconfirms some common stereotypes, such as beliefs that people with mental illness are violent, unintelligent, or unable to contribute meaningfully to society. For people with mental illness who are drawn to Monk, forming a parasocial bond with the character may provide a sense of personal confirmation and value. For others, a parasocial bond with Monk may encourage the perception that his positive characteristics are normative of people with mental illness.“

vjerojatnost otvorenog iskazivanja mišljenja van određene skupine. Na taj je način smanjena i spremnost javnog djelovanja (usp. Hoffner; Cohen, 2012: 653).

Johnson (usp. 2008: 32-34) u svome radu predstavlja termin *društvo kontrole*. On tvrdi da društvo kontroliraju dva čimbenika – dijagnoza i terapija. Također ističe da je rađanje empatije manipulativna crta medija kojom se stvaraju grupacije za konzumerističko društvo. Nadalje, Johnson tumači da „dijagnoza pruža, u ovom kontekstu, jezik identiteta koji se može koristiti za izražavanje nečije individualnosti terminologijama koje su istovremeno dostupne i autoritativne³“, dok s druge strane „terapija nije tehnologija specifična za jedinstveno institucionalno okruženje, već može obuhvatiti niz različitih tehnologija koje su artikulirane u smislu njihovih sposobnosti kultiviranja, obnavljanja i optimiziranja individualnog identiteta. Potrošnja, na primjer, postaje ključno mjesto za razvoj terapijskih diskursa⁴“. Društvom kontrole Johnson također kritizira psihologiju i medicinsku djelatnost kojima predbacuje raspršenost različitih tehnika po društvu. Kako bi to opravdao uzima upravo zabavne medije u kojima je komediju kao žanr predstavio kao svojevrsnu terapiju, a kriminalističke serije, u kojima izričito apostrofira tvorce Monka, proziva zbog takozvanog „psy“ vokabulara⁵ koji uključuje tehnologiju dijagnostike i terapije (usp. Johnson, 2008: 35).

Upravo tim pristupom Hoffner i Cohen proveli su istraživanje među obožavateljima serijala Monka. Ispitali su razine empatije i simpatije prema osobama koje boluju od OKP-a prolazeći kroz razna pitanja kojima su ispitanike proveli kroz različite situacije. U dolje prikazanoj Tablici 1. doneseni su rezultati istraživanja.

³ orig. eng. „Diagnosis provides, in this context, a language of identity that can be used to express one’s individuality in terminologies that are at once accessible and authoritative.“

⁴ orig. eng. “therapy is not a technology specific to a unique institutional setting, but can encompass a host of diverse technologies that are articulated in terms of their abilities to cultivate, restore, and optimize individual identity. Consumption, for example, becomes a key locus for the deployment of therapeutic discourses.”

⁵ Psihologijski rječnik namijenjen psiholozima, liječnicima, studentima i ostalim stručnjacima za brzo i jednostavno pretraživanje službene terminologije na području struke. U ovome kontekstu znači kritiku za „razbacivanje“ službenim pojmovima u nemedicinske svrhe radi popularizacije znanosti.

Srednje vrijednosti i standardne devijacije ocijenjenih varijabli						
	Vrijednosti	Standardne devijacije	Iskustvo prema osobama s OKP-om			
Cijeli uzorak			Bez iskustva	Obitelj	Osobno	Konačna vrijednost
Osobni kontakt s osobama koje imaju OKP	2.53	1.05	2.08	3.35	3.03	29.45
Parasocijalni odnos s Monkom	4.90	1.18	4.76	4.80	5.20	1.28
Percipiran pozitivan utjecaj Monka na sebe	5.44	1.23	-	-	-	-
Percipiran pozitivan utjecaj Monka na druge	5.25	1.16	-	-	-	-
Spremnost na traženje liječenja mentalnog zdravlja	5.12	1.72	-	-	-	-
Spremnost na otkrivanje tretmana mentalnog zdravlja	4.17	1.55	4.19	4.87	3.69	4.29
Prijavljena korist Monka za samopoštovanje	4.35	1.88	3.93	4.54	5.13	4.52
Stereotipi o OKP-u	2.89	0.80	2.98	2.70	2.76	1.83
Socijalna distanca od osoba s OKP-om	2.46	1.27	2.62	2.06	2.26	2.82
Osobe koje imaju OKP						

Otvorenost o OKP-u	3.87	1.63	-	-	-	-
Pomogao mi je da se nosim s OKP-om	5.66	1.67	-	-	-	-

Tablica 1. Srednje vrijednosti i standardne devijacije ocijenjenih varijabli (Hoffner; Cohen, 2012: 659-660)

Kao što je vidljivo, tablica izražava brojčane rezultate gdje brojevi označuju koeficijent u ukupnosti samoprocjene na Yale-Brownovoj ljestvici⁶. Autori članka napominju da sve koeficijente manje od četiri (4,00) treba smatrati subjektivnima. U radu ističu da su koeficijenti koji prelaze „subjektivnih 4,00“ zasigurno istiniti i mogu se smatrati pouzdano zdravim osobama, dok sve ispod te granice treba ispitati stručnjak kako bi se dobila sigurna procjena. Detaljnijom analizom rezultata zaključili su da se nula (0,00 – 0,99) odnosi na potpuni izostanak ikakvog iskustva prema osobama s OKP-om, jedan (1,00 – 1,99) se odnosi na članove obitelji i/ili ukućane, dok se dva (2,00 – 2,99) odnosi na same pojedince.

Promatrajući rezultate, uviđaju se brojni psihološki učinci koje je Monk ostavio na obožavatelje. Istraživanje je dokazalo da su pojedinci koji su uočili pozitivan utjecaj serijala na sebe i na druge zapravo doživjeli skok u samopouzdanju. Parasocijalni odnos s Monkom pomogao je većem broju pojedinaca da se nose s OKP-om. Sudeći prema tim saznanjima, Monk je smanjio stigmatu o mentalnim bolestima i omogućio skupinama širi pogled na poteškoće koje ih svakodnevno sustižu. Stvaranjem takvog intuitivnog razumijevanja, kako za svoju tako i za druge skupine, također se stvara pozitivni društveni identitet koji rezultira lakšim nošenjem s društvenim očekivanjima. Takve okolnosti omogućuju pronalazak i korištenje psihološke pomoći. Mnogim ljudima pomaže povezivanje s fiktivnim likovima što je još jedan od dokaza djelovanja parasocijalnog učinka. Monk je prema rezultatima predstavjenim u Tablici 1. pomogao mnogim obožavateljima dajući im osjećaj društva čime se automatski umanjuje osjećaj usamljenosti i neshvaćenosti (usp. Hoffner; Cohen, 2012: 664-665). Takvo opovrgavanje mnogih negativnih stereotipa o mentalnim bolestima, osim osobnom napretku, pripomoglo je i cjelokupnom društvu. Naime, prema istraživanju Hoffnera i Cohena, od postojanja serijala Monk u društvu je smanjena socijalna distanca i povećana je spremnost na interakciju i reagiranje prema osobama povezanima s OKP-om (usp. Hoffner, Cohen, 2014: 1047).

Naime, društveni identitet ne znači isključivo pozitivan pojam. Nakon izdavanja serijala, oglasile su se i prve kritike. Identitet osim društvenog, nudi i ekonomski spektar ponašanja i potreba pretvarajući se u potpuno konzumerističko iskustvo. Takvo svođenje isključivo na rad i

⁶ vidi str. 9.

potrošnju djeluje potpuno suprotno od očekivanoga – rezultira osnaživanjem vlastitoga ja. To poteže sljedeće pitanje: Zašto je tomu tako? Ljudi jesu društvena bića, ali su i konzumeristička bića. Doživljavanjem osjećaja rad-produkt-potreba-zadovoljstvo pruža se slika ugone i stvara se osjećaj sigurnosti na mjestu na kojemu pojedinac psihološki je. Retorika identiteta usklađuje te potrebe s društvenim zanimanjima i preferencijama što nerijetko rezultira upravljanjem i svojevrsnom manipulacijom ciljane skupine recipijenata. Povezivanjem proizvoda sa serijalom, a serijala s invaliditetom, stvara se konzumeristički brend kojim se manipulira obožavateljima (usp. Johnson, 2008: 29).

4.2. Predstavljanje televizijske serije Monk

Televizijska serija Monk u osam je sezona predstavila mnoge teške slučajeve ubojstava. Hoffner i Cohen (2012: 651) ističu kako je finale serije „bila najgledanija epizoda bilo koje dramske serije na osnovnoj kabelskoj televiziji“. Nadalje, važnost serije ističu spominjanjem četvorice izvršnih producenata, od kojih je David Hoberman, između ostaloga i član odbora Američke udruge za anksiozne poremećaje, za svoj rad na seriji Monk dobio veliku nagradu i priznanje za uspjeh u karijeri. Nagradu je dodijelila Uprava za zlouporabu supstanci i mentalno zdravlje. Osim izvršnog direktora i sama je serija dobila brojne nagrade među kojima se ponajviše ističu one za smanjenje stigme mentalnih bolesti u društvu.

Kao jednu od svojih mnogobrojnih kritika na seriju, Johnson (usp. 2008: 36) Monkovu čežnju za povratkom u policijsku postaju smatra konstantnom temom koja na određeni način *inspire* sve ostale tematske kategorije prisutne u epizodama. Posebno ističe odjavnu špicu prve sezone gdje Monk pažljivo ravna i uređuje niz već ionako urednih i izglačanih uniformi. Taj prizor pokazuje, osim njegove urednosti, veliku želju za povratkom. Dok jedni tu želju za povratkom smatraju svojevrsnim katalizatorom radnje, Johnson ju smatra preprekom odnosno prenaplašenom željom za iskazivanjem motivacije. Na taj način kritizira Monkovu potrebu da se nastoji uklopiti u društvenu normu prema kojoj pojedinac mora raditi kako bi bio zadovoljan, što je ponovno konzumeristička ideja. Taj paradoks diskursa, kako ga Johnson naziva u nastavku, donosi pitanje samotransformacije što se može pojasniti kao uklapanje u društvene okvire radi zadovoljenja potreba i ispunjenja svoje sudbine. Ono što Monka karakterizira jest upravo njegova osobnost koja ga vodi k cilju. Njegov je karakter, kao i njegov invaliditet, zapravo početna točka koja je odredila njegov put u karijeri (usp. Johnson, 2008: 36).

5. Invaliditet kao supermoć

Socijalni status kao jedno od najčešćih pokretačkih sredstava u društvu obuhvaća financijsko stanje i stanje na takozvanoj društvenoj ljestvici. Invaliditet likova nerijetko je zaobilazna točka kod definiranja statusa. Invalidnost kao takva rijetko je spomenuta i smatrana je svojevrsnim tabuom. Međutim mnogo je književnih jedinica koje oplemenjuju likove s invaliditetom. Kod tih je likova njihov invaliditet ujedno i njihov pokretački motiv, pokretačka snaga ili „početni impuls“ (usp. Peternai Andrić, 2019: 195). Prikazivanjem i isticanjem invaliditeta na takav način, započeta je svojevrsna revolucija u analizi problematike pripovijesti. Marginaliziranjem pitanja invaliditeta, kao samo jedne od mnogih problematika „zapostavljenih“ u književnim djelima i javnom mijenju općenito, vidljiva je pasivnost društva. O tome govori i ulomak iz rada Peternai Andrić (2019: 198):

„Pojedini autori ne samo da iznose teze o tomu da je analiza zapleta pripovijesti s invaliditetom relevantna za raspravu svih književnih djela, nego invalidnost promatraju i postavljaju kao središnju i preoblikujuću kategoriju u istraživanju književnosti. Većina se slaže oko toga da invalidnost kao manjinska marginalizirana različitost zahtijeva književnu reprezentaciju. Navedene tendencije ne treba brkati s pisanjem u terapijske svrhe mada zaključci takvih istraživanja također mogu biti korisni pri raspravi tvorbe invaliditeta kao identiteta.“

U radu je već nekoliko puta objašnjen koncept pojedinca u masi i različitosti kojima se društvo sve više nastoji prilagoditi. Prihvatanjem određenih skupina društvo teži osobnom napretku koji je prijeko potreban za opstanak društva kao određene zajednice. Osim izrazito vidljivih skupina temeljenih najčešće na socioekonomskom statusu i/ili pripadnosti različitim skupinama u društvu, postoje i podskupine koje nisu toliko izražene. „Pripadnost“ skupini s invaliditetom samo je po sebi odmak od društvenih normi i očekivanja. Zahvaćeni se pojedinci takvoj stigmatizaciji nastoje oduprijeti, a invalidnost kao jednu od ravnopravnih društvenih skupina uvesti u granice odobravanja i prihvatanja kako bi zaista postala ravnopravna s ostalim skupinama. Ta se ideja nastoji provesti najčešće utjecajem različitih medija u čemu je pomogao i kriminalistički serijal Monk. Peternai Andrić (usp. 2019: 190-191) u radu donosi tri poticaja kojima se pojedinci odupiru društvenom položaju žrtve. Ta su tri poticaja (1) tehnološki, (2) osobni te (3) društveni. Tehnološki je poticaj potaknut razvojem medicinske i stručne skrbi što je omogućilo olakšavanje svakodnevnoga funkcioniranja invalidnih osoba u društvu. Osobni je razvoj motiviran razvijanjem samosvijesti i stvaranjem prije svega pozitivne slike o samome sebi. Društveni je poticaj, kao što

i naziv kaže, u smislu političkih i socijalnih kretanja zbog kojih društvo kao kolektiv postaje „sve više otporno prema stavu o slabosti bolesti“.

Kada se govori o stigmama, potrebno je točno definirati što je to stigma. Stigmom prije svega određuju dominantne društvene skupine – u ovome slučaju, osobe koje nisu dijelom invalidne skupine ili drugim riječima *zdrave osobe*. Dominantne društvene skupine na invaliditet nerijetko gledaju kao na nedostatak ili tabu što rezultira stvaranjem slike i isticanjem dobrih i poželjnih razlika od onih loših i nepoželjnih. „Stigma predstavlja pogled na život, skup osobnih i društvenih tvorevina, skup društvenih odnosa i skup društvenih veza, ona je oblik društvene stvarnosti“ (Coleman Brown 2017: 145-146). Posredstvom stigmati, u društvu postoje tri osnovna stereotipa o invaliditetu – (1) invaliditet je oblik kazne za nemoralna ponašanja, (2) invaliditet je način na koji je sudbina osoba zatrovana te (3) osobe s invaliditetom ne uklapaju se u svijet takozvanih neinvalidnih osoba i stoga ga žele uništiti (usp. Peternai Andrić, 2019: 220). Osim društvenih stereotipa, postoje i oni medijski ili umjetnički stereotipi. U umjetničkim djelima, bilo da se radi o književnim ili nekim drugima, invaliditet je prikazan kao sinonim bolesti i neprihvatanja te je najčešće povezan s nekim kriminalom i patnjom. Likovi koji se u djelima susreću s invaliditetom nerijetko su ismijavani, odbačeni te sami sebi postaju neprijatelji jer izgube sposobnost pozitivnog gledanja kako na svijet tako i na sebe (usp. Peternai Andrić, 2019: 222-223). Iz takvog sumornog i potlačenog stanja protagonist izlazi na neki okidač, što je najčešće kulminacija cijeloga djela. Adrianu Monku taj je okidač bio pronalazak ubojice njegove supruge. On iz svoje *sigurne ljuštore* izlazi nakon što je namirio nepravdu koja ga je godinama tištala i koja mu nije dopuštala da nastavi sa svojim životom.

Gledajući na Monka kao na superjunaka koji svaki novi slučaj rješava iako je on svim ostalim službenicima nerješiv, može se postaviti pitanje – koja je onda njegova supermoć? Johnson (usp. 2008: 30) tumači Monkovo „ludilo“ koje nije shvaćeno kao nedostatak već kao „različito koja može obogatiti“. Monkov invaliditet dio je njegova identiteta. Sporedni likovi, kao niti recipijenti, nisu u mogućnosti odvojiti Monka od njegova invaliditeta. U nastavku teksta Johnson Monka prikazuje kao lika iz loze Sherlocka Holmesa, Herculesa Poirota i Columba, ali ga ističe kao protagonista koji je to što jest zbog svoga OKP-a. Dakle niti Johnson ne odvaja identitet od invaliditeta, već izdvaja da je ono što Monka znatno razlikuje od njegovih, kako ih on naziva, „samouvjerenih predaka iz loze“ upravo njegova sumnjičavost i nesigurnost u samoga sebe. Adrian Monk fiktivni je lik koji je zbog OKP-a potpuno lišen emocija i empatije prema drugim ljudima, ali kada je on u središtu pozornosti, tada je vrlo nesiguran i plah (usp. Johnson, 2008: 30).

Kao i njegovi „preci iz loze“ i Monk je detektiv. Usredotočenost na vezu između OKP-a i njegova zanimanje ključno je za razvoj serije jer upravo ponavljanjem određenih radnji i

obraćanjem pozornost na detalje glavni lik uviđa nelogičnosti. Postupci koje radi, aktivnosti kojima se bavi i poteškoće s kojima se susreće prikazi su triju dimenzija njegove osobnosti. Radnja serijala prije svega je podređena prikazu osobnosti protagonista i njegovom načinu rješavanja određenih prepreka (usp. Johnson, 2008: 35).

Serijal je zbog izvrsne dramaturgije invaliditeta u ekranizaciji te zbog psihosocijalne tematike koju stavlja u prvi plan prikazom psihološki hendikepiranog vrsnog detektiva, dobio brojne pohvale i nagrade kritičara. Jedno od važnijih postignuća je pohvala zbog progresivne reprezentacije invaliditeta Organizacije za zagovaranje mentalnih bolesti. Pisci i producenti ekraniziranog serijala 2005. godine nagrađeni su *Voice Award* nagradom koja je označavala veliko priznanje za sav uloženi trud u razrješavanju društvenih stigmi prema osobama s mentalnim invaliditetom (usp. Johnson, 2008: 30).

6. Zaključak

Pregledom fenomena opsesivno-kompulzivnog poremećaja kroz prizmu lika Adriana Monka uviđaju se njegove potrebe i želje za radom unatoč strahovima i preprekama na koje zbog svoga stanja nailazi. Borbom s tim strahovima on svoj invaliditet pretvara u supermoć rješavajući zločine. Motiviran povratkom svoga staroga života, Monk opsesiju za redom, čistoćom i kontrolom na duhovit način prikazuje kao svoju svakodnevicu u borbi protiv zločina, ali i sebe samoga. Upravo zbog te sveprisutne duhovitosti u njegovu ophođenju sa svakodnevnim aktivnostima, recipijenti počinju suosjećati s likom i među njima se stvara parasocijalni odnos zbog kojega se dokidaju društvene stigme. Kontekst supermoći lik Monka pretvara u modernoga detektiva koji se nosi s teškim unutarnjim previranjima, ali i društvenom osudom. Takvom kritikom društva serijal je postao svojevrsni simbol dokidanja stereotipa i edukacije šire publike o mentalnim bolestima u svakodnevnim situacijama. Zaključno, treba posebno istaknuti važnost Monkova karaktera i njegovu ustrajnost unatoč brojnim poteškoćama i preprekama. Njegova borba s poremećajem prikazala je složenost ljudskoga karaktera i njegovu neiscrpnu borbu za povratak u svoj stari način života. Serijal je dobivenim nagradama i kritikama dokazao svoj utjecaj na društvo ostavljajući prostora za brojne rasprave i edukaciju na području mentalnih bolesti. Time se otvaraju nove problematike vezane uz različite mentalne bolesti i načine nošenja sa svakodnevnim poteškoćama u različitim stadijima odrastanja i života.

Popis izvora

Conrad, H. (2014). *Mr. Monk Gets on Board*. New York: Penguin Group.

Conrad, H. (2014). *Mr. Monk is open for business*. New York: Penguin Group.

Popis literature

Popis tiskanih publikacija:

- Bajs, M., Janović, Š., Štkalj Ivezović, S., & Bajs, M. (2007). Instrumenti u procjeni anksioznosti i anksioznih poremećaja. *Medix: specijalizirani medicinski dvomjesečnik*, 75-78.
- Coleman-Brown, L. M. (2017). Sitgma: An Enigma Demystified. U L. J. Davis, *The Disability Studies Reader*. New York: London: Routledge Taylor & Francis Group.
- Hall, A. (2016). *Literature and Disability*. London: New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Hoffner, C. A., & Cohen, E. L. (2012). Responses to Obsessive Compulsive Disorder on Monk Among Series Fans: Parasocial Relations, Presumed Media Influence, and Behavioral Outcomes. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 650-668.
- Hoffner, C. A., & Cohen, E. L. (2014). Portrayal of Mental Illness on the TV Series Monk: Presumed Influence and Consequences of Exposure. *Health Communication*, 1046-1054.
- Johnson, D. A. (2008). Managing Mr. Monk: Control and the Politics of Madness. *Critical Studies in Media Communication* 25/1, 28-47.
- Lewis, B. (2017). A Mad Fight: Psychiatry and Disability Activism. U L. J. Davis, *The Disability Studies Reader* (str. 102-118). New York: London: Routledge Taylor & Francis Group.
- Peternai Andrić, K. (2019). *Pripovijedanje, identitet, invaliditet*. Zagreb: Meandarmedia.
- Peternai Andrić, K. (2021). Invaliditet u književnosti, književnost u invaliditetu. U *Osobe s invaliditetom u umjetnosti, znanosti, odgoju i obrazovanju* (str. 53-65). Osijek: Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku.
- Price, M. (2017). Defining Mental Disability. U L. J. Davis, *The Disability Studies Reader* (str. 333-342). New York: London: Routledge Taylor & Francis Group.
- Schiappa, E., Gregg, P. B., & Hewes, D. E. (2005). The Parasocial Contact Hypothesis. *Communication Monographs* 72(1), 92-115.
- Zaffran, M. (2009). Mr. Monk Meets Dr. House. *Popular Culture and Philosophy*, 121-137.

Popis mrežnih publikacija:

- Library Services to People with Special Needs Section*. Dohvaćeno iz Internation Federation of Library Association: https://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/30/publikacije/ (2023-12-22).
- Shalhoub, T. (2005-07-07). Late Night with Conan O'Brien: Tony Shalhoub Gets Tons Of Wet Wipes From "Monk" Fans. (C. O'Brien, Ispitivač): https://youtu.be/WXRrky_G4ZI?si=-TS1fHMEhwwIIPP- (2024-15-01)

Životopis

Klara Krnjić rođena je 18. lipnja 2002. godine. Osnovnu i srednju školu pohađa u rodnom gradu Kutini. Po završetku opće gimnazije, svoje obrazovanje nastavlja na Filozofskom fakultetu u Osijeku na kojem upisuje sveučilišni prijediplomski dvopredmetni studij Hrvatskog jezika i književnosti i Informatologije 2021. godine. Tijekom studija sudjeluje u raznim izvannastavnim aktivnostima poput Studentske konferencije Infodaska i Tjedna znanosti u III. Gimnaziji Osijek te brojnim volontiranjima na konferencijama LIDA, *The Geek Gathering*, *PMIDayz (Project Management Institute)* i *Kulendayz* te u Muzeju Slavonije. Tim sudjelovanjima stekla je vještine organizacije, javnoga govora, nastupa, moderiranja timova i rada s djecom. Od prirodnih jezika služi se hrvatskim (materinjim) jezikom te engleskim jezikom na razini B3 i njemačkim jezikom na razini B1. U sklopu studija stječe znanje iz označiteljskih jezika HTML, RDF, XML i stilskog jezika CSS, a radeći na poziciji edukator-moderatora za *Osijek Software City* stječe znanje programskih jezika *Pythona* i *Scratcha*.